

VRIJDAG

16/12/16

20.15

Concertinleiding

door

Frederic Delmotte

21.00

Concert

Oltremontano & Gesualdo Consort Amsterdam

Gesualdo Consort Amsterdam

Chung Joowon, *sopraan* | Marnix De Cat, *altus* | Hermann Oswald, *tenor* | Tore Denys, *tenor* | Harry van der Kamp, *bas*

Oltremontano

Doron David Sherwin, *cornetto* | Adrien Mabire, *cornetto* | Benoit Douchy, *altviool* | Johan Van Aken, *altviool* | Robert Schlegl, *trombone* | Adam Woolf, *trombone* | Guy Hanssen, *trombone* | Jan Smets, *trombone* | Bart Vroomen, *trombone* | Wim Becu, *trombone* | Kris Verhelst, *klavecimbel* | Ben Van Nespen, *orgel* | Wim Maesele, *chitarone*

Advent

Giovanni Gabrieli (1554/7-1612)

- Sonata pian e forte, à 8
- Cantate Domino, à 8
- Congratulamini mihi omnes, à 6
- Benedixisti Domine, à 7
- Misericordias Domini, à 8

Kerstdag

Andrea Gabrieli (ca.1533-1585)

- Intonatio Quinto tono
- Sancta et immaculata virginitas, à 5

Giovanni Gabrieli

- Hodie Christus natus est, à 8
- Canzon II, à 6
- O magnum Mysterium, à 8

Andrea Gabrieli

- Ricercar Primo tono

Giovanni Gabrieli

- Canzon XII, à 8

Andrea Gabrieli

- Angelus ad pastores ait, à 4

Giovanni Gabrieli

- Canzon La spiritata, à 4
- O Jesu mi dulcissime, à 8
- Deus, Deus meus, à 10
- Canzon VIII, à 8
- Salvator noster, à 15

Hodie Christus Natus est – Kerst in Venetië

Venetië heeft dankzij haar roemrijk verleden, legendarische inwoners en fenomenale kunstschaten in de ganse wereld een mytisch statuut gekregen. De bijna tien miljoen bezoekers die de stad tegenwoordig jaarlijks aandoen zijn er slechts een bewijs van. Maar ook in vroegere tijden werd de stad aan de lagune bewonderd – en door haar vijanden verguisd. Reeds in 1364 prees Petrarca in zijn *Epistolae seniles* niet alleen de pracht en rijkdom van de stad, maar nog belangrijker, haar unieke staatsstructuur en de verstandhouding tussen de bewoners. In de Venetiaanse republiek was er namelijk een dunne scheiding tussen kerk en staat. Zo werd de doge weliswaar door de senatoren verkozen, hij werd slechts in zijn functie bevestigd door een kroningsceremonie en liturgische viering in de San Marco, de basiliek die was opgedragen aan de patroonheilige van de stad. Meerdere eeuwen lang speelde Venetië zelf haar unieke positie uit door middel van gewiekste propaganda – of wat nu geniale citymarketing zou worden genoemd. Het heilige karakter van ‘La Serenissima’ werd onder andere verkondigd tijdens grootste feesten (die niet alleen de aandacht trokken van buitenstaanders, maar ook de eigen bevolking gedwee hielden), waarbij muziek vooral vanaf de 15de eeuw een essentiële rol speelde. Zo werd de inhuldiging van de doge reeds sinds de late middeleeuwen met speciaal daarvoor gecomponeerde muziek opgeluisterd. Van die doge werd ook verwacht dat hij aanwezig was bij talloze religieuze feesten zoals Pasen, de feestdag van San Marco of feesten gelieerd aan de maagd Maria (de deugdelijkheid van de maagd stond symbool voor de rechtvaardigheid die in de republiek heerste) en uiteraard Kerstmis, de geboorte van Christus.

Kerstavond werd met bijzonder veel pracht en praal in de San Marco gevierd. De 16de-eeuwse historicus Francesco Sansovino beschreef de ‘andate’ van zijn tijd (een staatsprocessie waarbij de doge en zijn gevolg in vol ornaat van het dogepaleis naar de basiliek wandelden) die met de belangrijke feestdag gepaard ging. Om de doge en al zijn dignitarissen een plaats te geven in de basiliek, werden er zelfs extra banken in de kapellen rondom het hoogaltaar geplaatst. Alles verliep volgens een strikt, maar eerder ongebruikelijk schema. De doge en zijn ‘signoria’ (gevolg) vertrokken om 14.30 uur van het dogepaleis naar de San Marco om daar de vespers bij te wonen (die vroeger dan normaal werden gezongen). Die werden verzorgd door de muziekkapel van de San Marco, aangevuld met extra muzikanten. Precieze titels en componistennamen gaf hij niet, maar Sansovino noteerde wel dat de muziek “in acht, tien, twaalf of zestien stemmen iedereen van de congregatie met verstomming sloeg en vooral de mensen van buiten de stad, die toegaven nooit verfijndere muziek te hebben gehoord.” Na de vespersdienst volgden de completen en meteen daarop de metten. Wanneer die klaar waren, begon omstreeks 18.30 uur de

eigenlijke mis. Die mocht normaal gezien pas om middernacht worden gevierd, maar de paus had Venetië hierop een uitzondering toegestaan. Bij het begin van de metten was de kerk in volledige duisternis gehuld, stelselmatig werden er kaarsen aangestoken en tegen het einde van de dienst baadde de kerk in een magisch licht dat door de gouden mozaïeken werd gereflecteerd. Sansovino beschreef het als “een effect dat helderder is dan de middag, dat iedereen, die de grote hoeveelheid dicht bij elkaar geplaatste kaarsen bewondert, met verstomming slaat. Men kan geen grootsere, rijkere en edelere verlichting zien, niet alleen in Italië, maar in de ganse wereld.”

Of kerstavond elk jaar met zoveel bling bling werd gevierd, is onduidelijk. Van latere vieringen bestaat wel meer duidelijkheid over de muziek die voor de kerstperiode werd gecomponeerd – en die werd omstreeks 1600 zeker niet bescheiden uitgevoerd. Op de overgang van de renaissance naar de barok zong de kapel van San Marco niet alleen missen en motetten, maar schalden er ook trompetten, bazuinen en cornetto's door de kapellen van de basiliek, begeleid door de twee orgels die de orgelbalkons sierden. (Voor speciale gelegenheden kon zelfs nog een derde orgel de kerk worden binnengebracht, zoals voor de ontvangst van de vier Japanse prinsessen in 1585!) Kosten noch moeite werden gespaard. De vaste kern van zangers en muzikanten werd nog met freelancers aangevuld, zodat een indrukwekkend vocaal en instrumentaal ensemble de muziek van Andrea en zijn neef Giovanni Gabrieli kon spelen.

Een bijzonderheid aan de muziek van deze twee componisten (beiden aan San Marco verbonden als organist, resp. van 1566 tot 1585 en van 1585 tot 1612) is dat ze traditie van de 'cori spezzati' (gebroken koren) voortzetten, waarbij twee of meerdere groepen in dialoog gaan. Hierbij profiteerden ze ook van de architectuur van San Marco. De groepen konden namelijk naast elkaar staan op een groot achthoekig podium, de 'pulpitum magnum cantorum', toen ook bekend als 'bigonzo' (de kuip), of op verschillende locaties in de kerk, zoals op de orgelbalkons. Die dialoog tussen de groepen liet heel veel creativiteit over aan de componist om zijn werk te structureren. Stemmen konden in dialoog gaan met de instrumentengroepen, waardoor een contrast ontstond tussen gezongen en instrumentale muziek. Zangers en instrumentalisten (blazers en strijkers) konden ook worden gemengd, waardoor met klankkleur kon worden gespeeld, of met densiteit, door solisten tegenover een grotere groep te plaatsen. De partituur biedt hier niet altijd duidelijkheid over. Terwijl bij eenvoudige werken de tweede groep eerder een echo is van de eerste groep, kan bij meer complexe composities een climactische dialoog tussen de groepen ontstaan, door middel van een intensifiëring van onder andere harmonie en ritme.

Artistiek leider Wim Becu selecteerde uit het oeuvre van de Gabrieli's motetten en instrumentale muziek voor de advent en kerstdag zelf. De polyfone rijkdom in de motetten is verbluffend, gaande van het eenvoudige vierstemmige *Angelus ad pastores ait* tot het sublieme, majestatische vijftienstemmige

Salvator noster. Ook de instrumentale muziek toont de inventiviteit van de componist. In *Ricercar Primo tono* speelt de componist met de toonaard (letterlijk zoeken) en imitatieve inzetten. Een canzon (of canzona) is een gelijkaardig polyfoon spel, maar de componist gebruikt ritmischer en contrastrijker materiaal. Deze muziek getuigt daarenboven van het talent en de virtuositeit van de muzikanten die destijds in Venetië werkzaam waren en die alles in het werk stelden om de pracht, grootsheid en macht van de Venetiaanse republiek te verklanken.

Frederic Delmotte

Cantate Domino

Cantate Domino canticum novum,
cantate Domino omnis terra,
cantate Domino et benedicite nomen eius.
Annuntiate de die in diem salutare eius.
Cantate Domino canticum novum,
cantate Domino omnis terra.

Zing een nieuw lied voor de Heer,
heel de aarde, zing voor de Heer,
zing voor de Heer en prijs Zijn naam.
Draag dag na dag Zijn redding uit.
Zing een nieuw lied voor de Heer,
heel de aarde, zing voor de Heer.

Benedixisti Domine

Benedixisti Domine terram tuam
avertisti captivitatem Jacob
remisisti iniquitatem plebis tuae
operuisti omnia peccata eorum.

Heer, Gij hebt Uw wereld gezegend,
Gij hebt de gevangenschap van Jacob afgewend,
gij hebt de boosheid van Uw volk kwijtgescholden,
Gij hebt al hun zonden omhuld.

Congratulamini mihi omnes

Congratulamini mihi omnes qui diligitis Dominum.
Quia cum essem parvula
placui Altissimo
et de meis visceribus genui
Deum et hominem.
Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris,
et flores mei fructus honoris et honestatis.

Jullie allen die de Heer liefhebben, feliciteer mij,
want hoewel ik heel klein ben,
heb ik de Allerhoogste behaagd
en uit het binnenste van mijn lichaam is Hij,
die God en mens is, geboren.
Zoals een wijnrank heb ik een zoete geur verspreid,
en mijn gloed is de vrucht van verering en eerbaarheid.

Misericordias Domini

Misericordias Domini in aeternum cantabo
in generatione et generationem annuntiabo
veritatem tuam in ore meo.
Quoniam dixisti in aeternum misericordia
aedificabitur in coelis
praeparabitur veritas tua in eis.
Disposui testamentum electis meis
iuravi David servo meo.
in generatione et generationem sedem tuam.

Tot in eeuwigheid zal ik de barmhartigheid van de Heer
bezingen, over de generaties heen zal ik getuigen
van Uw oprechtheid die mij ter ore is gekomen.
Gij hebt immers gezegd dat mededogen
in de hemel eeuwigdurend is
en dat Uw billijkheid er wordt toebereed.
Voor mijn uitverkorenen heb ik mijn wilsbeschikking
geregeld, onder ede heb ik David als mijn dienaar
bevestigd, Uw grondslag voor de eeuwigheid.

Sancta et immaculata virginitas

Sancta et immaculata virginitas,
quibus te laudibus esserem nescio
quia quem coeli capere non poterant,
tuo gremio contulisti.

Hodie Christus natus est

Hodie Christus natus est,
hodie Salvator apparuit;
hodie in terra canunt Angeli,
laetentur Archangeli;
hodie exsultant iusti, dicentes:
Gloria in excelsis Deo,
et in terra pax, bonae voluntatis.

O magnum Mysterium

O magnum mysterium,
et admirabile sacramentum,
ut animalia viderent Dominum natum,
iacentem in praesepio.
O Beata virgo,
cujus viscera meruerunt portare
Dominum Jesum Christum.
Alleluia!

Angelus ad pastores ait

Angelus ad pastores ait:
annuntio vobis gaudium magnum,
quia natus est vobis hodie
e salvator mundi, Alleluia.

O Jesu mi dulcissime

O Jesu mi dulcissime,
adoro te in stabulo commorantem.
O puer dilectissime,

Heilige en onbevleete maagd,
ik weet niet met welke lofzangen ik je van dienst
zou kunnen zijn, want jij hebt Hem in je schoot
gedragen, waartoe de hemelen niet geschikt waren.

Vandaag is Christus geboren,
vandaag verscheen de Redder,
vandaag zingen de engelen op aarde
en jubelen de aartsengelen,
vandaag verheugen zich de rechtvaardigen, zeggend:
Eer aan God in den hoge,
en vrede op aarde aan allen van goede wil.

O groot geheim
en bewonderenswaardig godsbesluit
dat dieren de mensgeworden God aanschouwen,
liggend in een voederbak.
Gelukzalige maagd,
wier schoot waardig is bevonden
de Heer, Christus, te dragen.
Halleluja!

De engel sprak tot de herders:
ik verkondig jullie een grote vreugde,
want heden is voor u
de Redder van de wereld geboren, Halleluja.

O mijn allerzoetste Jezus,
ik aanbid U, verwijlend in de stal.
O allerliefste kind,

adoro te in praesepio iacentem.
O Christe, rex piissime,
adoramus te in faeno cubantem,
in coelo fulgentem.
O mira Dei pietas!
O singularis charitas!
Christus datus est,
Jesus natus est;
datus est a Patre,
natus est de virgine matre.
O divina ergo proles,
te colimus hic homines
ut veneremur coelites.

Deus, Deus meus

Deus, Deus meus,
ad te de luce vigeilo.
Sitivit in te anima mea:
quam multipliciter tibi caro mea!
In terra deserta, in via et in aquosa,
sic in sancto apparui tibi,
ut viderem virtutem tuam
et gloriam tuam,
quoniam melior est misericordia tua super vitas,
labia mea laudabunt te.
Sic benedicam te in vita mea;
et in nomine tuo levabo manus meas.

Salvator noster

Salvator noster hodie dilectissimi natus est,
gaudeamus omnes.
Exultet igitur sanctus
qui appropinquat ad palmam;
gaudeat peccator
quia invitatur ad veniam;

ik aanbid U in de kribbe.
O Christus, allerheiligste koning,
ik aanbid U, die ligt in het hooi,
die schittert in de hemel.
O wonderlijke goedheid Gods!
O uitzonderlijke liefde!
Christus is gegeven,
Jezus is geboren;
gegeven is Hij door de vader,
geboren uit de moedermaagd.
O goddelijk kind,
U vereren wij mensen hier,
om U in de hemel te aanbidden.

God, mijn God,
naar U speur ik bij het ochtendgloren.
Mijn ziel smachtte naar U:
zo ook mijn lichaam, en hoe veelvuldig!
In een verlaten land, zonder uitweg en zonder
water ben ik zo in de onaantastbare dood
aan U verschenen: opdat ik Uw verdienste
en Uw roem zou zien.
Hoeveel beter dan alle levens is Uw mededogen:
mijn lippen zullen U loven.
Daarom zal ik U zegenen tijdens mijn leven:
en in Uw naam zal ik mijn handen optillen.

Heden is onze Redder geboren, allerliefste dierbaren,
laten we ons allen verheugen.
Dat de heilige mag jubelen
want de roem ligt binnen zijn bereik;
dat de zondaar zich mag verheugen
want hij wordt aangespoord om vergiffenis te vragen;

animetur gentilis
quia invitatur ad vitam.
Alleluia.

dat de heidene beziel mag worden
want hij wordt uitgenodigd tot het leven.
Halleluja.

Vertaling: Brigitte Hermans, Jan Gijzel

Wim Becu

Wim Becu is wereldvermaard als bespeler en docent van oude blaasinstrumenten. Hij bespeelt vrijwel alle verschillende historische trombones. Na zijn studies aan de conservatoria van Antwerpen en Den Haag begon hij zijn muzikale carrière in 1982 bij het Huelgas Ensemble, maar speelde al snel met talrijke oudmuziekensembles waaronder Concerto Palatino, Hespérion, Les Sacqueboutiers de Toulouse, L'Orchestre des Champs-Élysées, en het Taverner Consort. Met de oprichting van het ensemble Oltremontano in 1993 creëerde Wim Becu zijn eigen platform voor historische koperblaasinstrumenten.

Hij heeft zich de laatste jaren niet enkel toegelegd op het onderzoek naar en de ontginning van 16de- en 17de-eeuwse muziek, maar breidde zijn werkterrein uit naar de ontwikkeling van de koperblaasinstrumenten in het 19de-eeuwse repertoire. Als pedagoog is Wim Becu verbonden aan de Hochschule für Künste in Bremen en aan verscheidene academies in België. In 2015 ontving hij van de Historic Brass Society de prestigieuze 'Christopher Monk' Award. Hij geeft wereldwijd masterclasses en begeleidt tal van projecten. Voor de volgende vijf jaar gaan Wim Becu en Oltremontano intens samenwerken met het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen, waar ze als artist in residence muzikaal betrokken zijn n.a.v. de restauratie van het drieluik van Hans Memling: *Christus en de musicerende engelen*.

Gesualdo Consort Amsterdam

Het Gesualdo Consort Amsterdam werd in de jaren tachtig opgericht door Harry van der Kamp. Het totale madrigaaloeuvre van de 16de en 17de eeuw behoort tot het kernrepertoire van het ensemble. Toch beperkt het repertoire zich niet tot renaissance- of barokmuziek: waar mogelijk worden verbindingen gelegd naar muziek van latere eeuwen, zoals in combinaties Gesualdo/Stravinsky en Monteverdi/Hindemith. Ook hebben diverse componisten werken aan het Gesualdo Consort Amsterdam opgedragen.

De discografie van het ensemble omvat diverse bijzondere opnamen, waaronder de complete lamentaties en responsoria van de Romeinse componist Emilio de' Cavalieri en nooit eerder opgenomen werk van Carl Philipp Emanuel Bach. Hun opname van de eerste drie madrigaalboeken van Carlo Gesualdo werd door het tijdschrift Gramophone uitgeroepen tot een mijlpaal in de Gesualdo-discografie. Ook hun opnamen van alle vocale werken van Jan Pieterszoon Sweelinck op in een solistische bezetting, oogstte veel lof.

Oltremontano

Al ruim twintig jaar behoort Oltremontano tot de internationale top der historische blazersensembles. Dankzij hun onderzoek, hun voortdurende technische verfijning en hun weergaloze interpretatie heeft het repertoire voor baroktrombone in de context van de historische uitvoeringspraktijk sinds de jaren 1990 bekendheid verworven bij het grote publiek. Doorheen de jaren breidde de vaste kern van Oltremontano uit. Ze bestaat nu uit musici die niet alleen top zijn als uitvoerder maar zich ook constant bijscholen en onderzoekswerk verrichten i.v.m. de historiek van hun instrument en het opzoeken van vergeten en onuitgegeven muzikaal erfgoed.

De naam Oltremontano verwijst naar de toonaangevende Vlaamse polyfonisten die in de 15de en 16de eeuw het muziekleven in Europa gestalte gaven en die in Italië bekend waren als 'oltremontani', wat betekent 'die van over de bergen'. De kern van het ensemble bestaat uit enggemensureerde bazuinen, rietblazers en cornetti, een bezetting die overeenstemt met de oude alta-capellaformatie van de stadsspeellieden. Het ensemble, dat sinds zijn oprichting geleid wordt door Wim Becu, zal tussen 2017 en 2021 artist in residence zijn van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen.

Goed om te weten

Foyer

De foyer van AMUZ is open vanaf een uur voor aanvang van het concert en blijft ook na afloop van het concert nog geruime tijd open.

Beeld- en geluidsopnamen

Het is absoluut verboden beeld- en geluidsopnamen te maken tijdens de concerten en voorstellingen zonder expliciete toelating van de directie van AMUZ.

Concertinleidingen, aanvangsuur en duur van de concerten

De concerten in AMUZ vangen op zondag steeds aan om 15.00 uur. Op andere dagen starten de concerten om 21.00 uur. Voor de avondconcerten is er steeds een inleiding om 20.15 uur. De concerten in AMUZ hebben in principe geen pauze en duren tussen de 65 en 80 minuten, tenzij anders vermeld.

Programmaboekjes

De programmaboekjes bij de concerten van AMUZ zijn downloadbaar van de website www.amuz.be vanaf enkele dagen na het concert.

Laatkomers

De concerten in AMUZ hebben in principe geen pauze. Laatkomers kunnen dan ook niet meer worden toegelaten in de concertzaal. Op vertoon van hun concertticket kunnen zij het concert volgen op de plasmaschermen in de foyer.

Rondleidingen en zaalverhuur

Wenst u met een groep een rondleiding in de gebouwen van AMUZ, om zo het fascinerende verhaal te horen van de gerenoveerde kerk en AMUZ als concertgebouw en -organisator, of wenst u meer informatie over de mogelijkheden om de zaal te huren voor concerten, voorstellingen en presentaties? Gelieve dan tijdens de kantooruren contact op te nemen met de administratie van AMUZ.

Medewerkers AMUZ

Bart Demuyt, directie & artistieke leiding | Veerle Braem, zakelijke directie | Robin Steins, assistentie programmering & educatie | Frederic Delmotte, assistentie programmering & dramaturgie | Tine Hubrechts, zakelijk medewerker | Greet Coenegrachts, communicatie | Lieven Bax, pers & externe relaties | Tine Clevers, eindredactie & ticketing | Mona Heyrman, directie-assistentie & productie | Jan Tambuysen, productie & techniek | Evelyne Van Mieghem, productie & zaalverhuur | Bart Tambuysen, techniek & gebouwbeheer | Koen Koninx, foyer & ticketing |

Binnenwerk geprint bij



www.prints-copy.be